

Dr hab. Jagoda Jezior
Instytut Socjologii
Wydział Filozofii i Socjologii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Lublin, 19 kwietnia 2021 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr. Dominika Kubasa

pt.: „Teoretyczne podstawy i strategie realizacji flexicurity jako modelu rozwiązywania problemów rynku pracy” (2021)

napisanej pod kierunkiem dr. hab. Arkadiusza Jabłońskiego, prof. KUL

Przedłożona do recenzji rozprawa – autorstwa Pana mgr. Dominika Kubasa – posiada wysoką wartość pod względem naukowym i aplikacyjnym. Autor podjął w niej aktualne i niezwykle ważne problemy o charakterze naukowo-badawczym i społecznym. Przedstawia model flexicurity – jako strategię rozwiązywania problemów współczesnego rynku pracy – uwzględniając szeroki kontekst teoretyczny, sposoby kształtowania i realizacji koncepcji w różnych krajach na świecie, w Europie i w Polsce, ocenę skuteczności i efektywności wdrażania tej strategii, zwłaszcza na obszarze Unii Europejskiej i Polski. Zagadnienia pracy i rynku pracy, polityki rynku pracy i zatrudnienia, podobnie jak modelu flexicurity, są przedmiotem zainteresowań przedstawicieli wielu dziedzin nauki i posiadają bogatą literaturę. Niemniej jednak zastosowana przez Autora perspektywa i koncepcja badawcza oraz zasady realizacji badań i osiągnięte rezultaty stanowią: novum. Przedmiotowa rozprawa wpisuje się nie tylko w nurty dyskursu akademickiego. Należy ją postrzegać również w kategoriach znaczenia dla praktyki życia społeczno-gospodarczego i debaty na temat kierunków reform polityki państwa na rynku pracy w Polsce, a na tym tle: kształtowania założeń strategii flexicurity i warunków jej implementacji.

Struktura i zawartość merytoryczna rozprawy

Przedmiotowa rozprawa doktorska liczy ogółem 464 strony, z czego część zasadnicza (wstęp, rozdziały, zakończenie) zajmuje 412 stron, a łącznie z bibliografią i wykazem źródeł – 440 stron. Rozprawa składa się ze wstępu, czterech rozdziałów posiadających złożoną strukturę, zakończenia, bibliografii, wykazu stosowanych skrótów, spisów: tabel, wykresów i rysunków, streszczenia w języku polskim oraz angielskim.

Wstęp (7 stron) pełni standardowe funkcje wprowadzające, ale ma też istotne znaczenie z punktu widzenia opisu badań. Autor podaje informacje na temat charakteru podjętych w rozprawie zadań, etymologii terminu „flexicurity”, podejścia wobec modelu i jego prezentacji – jako politycznej strategii dla rynku pracy w Unii Europejskiej przełomu XX i XXI wieku. Pojawia się krótki zarys zainteresowań „strategią flexicurity”: początków realizowania w ramach „polityk z obszaru rynku pracy” i „rozważań akademickich” (s. 5). Przedstawiono także strukturę rozprawy. Znacząca część rozważań została jednak poświęcona omówieniu koncepcji badań. Wskazano ich przedmiot, którym jest tzw. model flexicurity, jako: „[...] zintegrowana strategia równoczesnego zwiększania elastyczności i bezpieczeństwa rynku pracy” (s. 5). Wymieniono cele i problemy badawcze, tezy, określono zakres czasowy objęty badaniami i zastosowane metody (s. 6–8). Celem badawczym jest „[...] próba określenia teoretycznych założeń oraz praktycznych sposobów realizacji na rynku pracy modelu flexicurity jako narzędzia rozwiązywania problemów zatrudnienia” (s. 6). W jego zakresie znalazło się osiem następujących celów szczegółowych (s. 7):

- Po pierwsze: wyjaśnienie teoretycznych założeń leżących u podstaw strategii flexicurity w świetle klasycznych ideologii liberalizmu, socjalizmu oraz chrześcijańskiej myśli społecznej.
- Po drugie: wyjaśnienie teoretycznych założeń leżących u podstaw strategii flexicurity w świetle ekonomicznych i socjologicznych teorii naukowych.
- Po trzecie: wyjaśnienie czym jest model flexicurity i jakie są cele jego wdrażania na unijnym rynku pracy.
- Po czwarte: sprawdzenie w jaki sposób funkcjonują największe na świecie rynki pracy pod kątem rozwiązań z zakresu elastyczności oraz bezpieczeństwa zatrudnienia.
- Po piąte: sprawdzenie w jaki sposób i w jakim zakresie model flexicurity jest wdrażany w wybranych krajach Unii Europejskiej.
- Po szóste: wyjaśnienie jak wygląda wdrażanie strategii flexicurity na polskim rynku pracy.
- Po siódme: określenie jak wygląda wdrażanie strategii flexicurity na polskim rynku pracy na tle krajów Unii Europejskiej na podstawie analizy wskaźników gospodarczych, z zakresu prawa pracy, rynku pracy, edukacji oraz zabezpieczenia społecznego.
- Po ósme: określenie na podstawie analizy wskaźników gospodarczych, z zakresu prawa pracy, rynku pracy, edukacji oraz zabezpieczenia społecznego czy wdrażanie w praktyce rozwiązań flexicurity na unijnym rynku pracy jest działaniem skutecznym i efektywnym.

Główny problem badawczy stanowi natomiast pytanie: „[...] jakie są podstawowe założenia teoretyczne i strategie realizacji flexicurity jako modelu rozwiązywania problemów rynku pracy?” (s. 7). Powiązано z nim siedem „pytań badawczych”. Obejmują one takie kwestie, jak: rozumienie strategii flexicurity w świetle klasycznych założeń ideologicznych; sposoby rozwiązywania w ramach modelu flexicurity klasycznych problemów dotyczących wolności i bezpieczeństwa zatrudnienia na rynku pracy; powiązanie założeń teoretycznych modelu i możliwości aplikacyjnych; sposoby implementacji modelu w wybranych krajach Unii Europejskiej, w tym – Polsce; porównanie wdrażania strategii flexicurity na polskim i unijnym rynku pracy; skuteczność i efektywność strategii w rozwiązywaniu problemów rynku pracy i zatrudnienia (s. 7). Wymieniono cztery główne tezy badawcze i zasady ich sprawdzania (s. 8).

Sformułowane przez Autora cele, problemy i tezy są przygotowane prawidłowo. O wiele ważniejszą kwestią jest jednak podkreślenie ich roli w koncepcji badawczej, a dalej w porządkowaniu etapów badań i analiz, opisu wyników i ogólnie rozumianych rezultatów. Wyznaczają one również układ rozprawy. Warto zaznaczyć, że Autor realizuje ten zamysł w sposób systematyczny i wyjątkowo konsekwentny. Decyduje to o spójności samej koncepcji, jak i wykonania. We wstępie podano także informację o zastosowanych „metodach naukowych”, czyli: „analizie zawartości dokumentów, analizie ilościowej i jakościowej danych zastanych, analizie historyczno-opisowej oraz analizie porównawczej” (s. 10). Opisy zasad postępowania badawczego, kryteriów doboru źródeł i danych, sposobów prowadzenia analizy, przetwarzania danych i opracowania wyników – zostały umieszczone w kolejnych rozdziałach. Zazwyczaj ma to miejsce we wprowadzeniach oraz w ramach charakterystyki zjawisk i materiałów źródłowych. Jako przykłady można podać: informację w pierwszym rozdziale na temat prezentacji dorobku socjologów „w kolejności chronologicznej w zależności od daty urodzin” (s. 75); podsumowanie w rozdziale pierwszym – wskazanie wybranej perspektywy teoretycznej i podejścia badawczego, doprecyzowanie założeń i rozwiązań koncepcji (ss. 106–110); wprowadzenie w rozdziale drugim – opis analizy efektywności wdrażania modelu flexicurity, uwzględnienie okresu kryzysu gospodarczego lat 2008–2012, wykorzystanie wskaźników gospodarczych i służących monitorowaniu sytuacji na rynku pracy (ss. 111–113); wprowadzenie w rozdziale trzecim – przywołanie metody opisowej i podanie kryteriów analizy porównawczej krajów europejskich (ss. 192–193); wprowadzenie w rozdziale czwartym – informacje o zakresie czasowym analizy, źródłach danych, zasadach wyboru i opisu wskaźników (s. 288). W rozdziale trzecim znajduje się też deskrypcja kryteriów doboru danych (np.: rzeczowe, czasowe) oraz ich zestawiania w analizie i tabelach (np. s. 194). Podobna zasada występuje w rozdziale czwartym (porządkowanie danych statystycznych, opis wskaźników). Uwzględniając całościową koncepcję i strukturę rozprawy, a także obszerność i zróżnicowanie analizowanych materiałów źródłowych – rozwiązanie łączące rozważania o charakterze merytorycznym oraz „warsztatowym” można uznać za jak najbardziej uzasadnione.

Pierwszy rozdział, zatytułowany: „Flexicurity w perspektywie rozumienia pracy i rynku pracy” (98 stron), składa się z trzech części. Poświęcono je kolejno rozważaniom na temat: pojęć pracy i rynku pracy; ideowych podstaw rozumienia pracy i rynku pracy; przedstawiania zagadnień pracy i rynku pracy na gruncie nauk społecznych, głównie w koncepcjach czy teoriach ekonomicznych i socjologicznych. We wprowadzeniu Autor przypomina strukturę rozdziału. Podaje też kluczowe założenia, czyli: zastosowanie perspektywy „makro i mezo” w ujmowaniu pracy i rynku pracy, uzasadniając, iż „[...] wynika to z charakteru tego rozwiązania

jako systemowo-strukturalnego, chociaż osadzonego w kontekście psychospołecznych procesów”, a ponadto przyjęcie „[...] marksistowsko-liberalnego podejścia [...] do pracy ludzkiej, łączącego myślenie o niej jako o elemencie produkcji (kapitał pracobiorcy) i towarze (dla pracodawcy), z jej wartościami niematerialnymi i podmiotowym charakterem” (s. 13).

W opisywanym rozdziale Autor podejmuje trudne zadanie: zestawia dorobek licznych autorów, prezentując ich zróżnicowane poglądy, które powstawały i ewoluowały na przestrzeni kilkudziesięciu lat, lokując je na gruncie wielu tradycji teoretycznych, ideologicznych, badawczych. Omawiane koncepcje i teorie odnoszą się zarówno do rynku pracy jako kategorii analitycznej, jak i do warunków konkretnych rynków pracy, posiadających swoistą strukturę, umiejscowionych w danym czasie i określonych realiach społeczno-gospodarczych różnych krajów. W analizie zostały wykorzystane nie tylko przeglądy, ale też oryginalne prace. Celem poszukiwań były w szczególności źródła koncepcji flexicurity czy sposoby myślenia, bliskie współczesnym charakterystykom modelu i wynikającym stąd rozwiązań na rynku pracy. Autor rozprawy realizuje to zadanie nad wyraz wnikliwie, wykazując imponującą erudycję.

Warto też zwrócić uwagę na trzeci podrozdział. Autor przedstawia w nim dorobek ekonomistów, głównie w zakresie ujęć pracy ludzkiej i teorii rynku pracy, a następnie przechodzi do analogicznej prezentacji dorobku, który powstał na gruncie socjologii. Omawia wybrane teorie i koncepcje socjologiczne, znaczące dla przedmiotu badań własnych (s. 75). Znaleźli się w tym gronie wybitni przedstawiciele socjologii: V. Pareto, T. Veblen, J. Hobson, M. Weber, E. Mayo, T. Parsons, A. Gouldner, P. Blau, R. Dahrendorf, A. Giddens. Zanim jednak Autor dokona tej prezentacji, opisuje współczesne nurty zainteresowań modelem flexicurity. Prezentuje „szkołę holenderską” i „szkołę duńską”, ośrodki uniwersyteckie oraz naukowców, uznawanych za twórców czy pierwszych komentatorów koncepcji flexicurity (np.: H. Adriaansens, T. Wilthagen). W efekcie uwypatnia rolę socjologii (i socjologów) w dyskursie dotyczącym samego modelu oraz jego implementacji.

Wyróżnia się także podsumowanie rozdziału. Autor wylicza rezultaty badań literaturowych i podaje ustalenia, które – co istotne – będą podstawą kolejnych etapów badań i analiz (ss. 106–110). Podkreśla zatem: ujmowanie pracy i rynku pracy z perspektywy – makro i mezo; koncentrację rozważań na systemie struktur i procesów; przedstawianie modelu flexicurity jako próby godzenia na unijnym rynku pracy różnych światopoglądów, zwłaszcza marksizmu i liberalizmu, w duchu nowoczesnego państwa socjaldemokratycznego; polityczny wymiar wdrażania modelu flexicurity (z odniesieniem do systemów: prawnego, edukacji, rynku pracy i zabezpieczenia społecznego); zastosowanie podejścia funkcjonalno-strukturalnego; prezentowanie elementów strategii flexicurity jako wpisujących się w socjologiczną teorię konfliktu.

Rozdział drugi (81 stron), jak wskazuje już sam tytuł, został poświęcony zagadnieniu: „Flexicurity jako model rozwiązywania problemów rynku pracy”. We wprowadzeniu omówiono zawartość rozdziału oraz wspomniane już zasady analizy i prezentowania wyników. Są tu dwa podrozdziały, podzielone na mniejsze części. W pierwszym opisano regulacje prawne związane z funkcjonowaniem modelu flexicurity na europejskim rynku pracy. Autor prezentuje ujęcia „modelu (strategii) flexicurity” i poglądy na temat genezy oraz różne sposoby definiowania. Opowiada się za definicją Komisji Europejskiej, gdzie model flexicurity określono, jako: „[...] zintegrowaną strategię równoczesnego zwiększania elastyczności i bezpieczeństwa rynku pracy” (s. 118). Wnikliwie rozpatruje macierz funkcji strategii elastyczności i bezpieczeństwa rynku pracy. W następnym punkcie omawia zasady wdrażania modelu flexicurity na unijnym rynku pracy, w tym dokumenty przyjęte przez Komisję Europejską, włączenie strategii flexicurity do Europejskiej Strategii Zatrudnienia i traktowaniu jej jako jednej z oficjalnych polityk Unii Europejskiej (UE). Analizie zostały poddane także cztery obszary polityki społeczno-gospodarczej w ramach flexicurity (elastyczne i przewidywalne warunki umów, kompleksowe strategie uczenia się przez całe życie, aktywna polityka rynku pracy, nowoczesne systemy zabezpieczenia społecznego), siedem „wspólnych zasad wdrażania modelu” i cztery „typowe ścieżki” wdrażania modelu (s. 124 i n.). Przedmiot analizy porządkują graficzne schematy (rys. 2, 3, 4). W kolejnym punkcie przedstawiono „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie” (2010), w tym krytyczne dyskusje na temat koncepcji flexicurity. Podstawą jest analiza zawartości dokumentów.

W drugim podrozdziale zaprezentowano strategię (rozwiązania, narzędzia, metody) wdrażania modelu flexicurity w wybranych krajach UE: Holandii i Danii oraz Polsce. Autor, charakteryzując koncepcje flexicurity i sposoby implementacji w Holandii i Danii, uwzględniło historyczne, kontekst reform rynku pracy, praktyczne rozwiązania. Dokonuje też analizy teoretycznej tzw. złotego trójkąta duńskiej koncepcji. Omawiając sytuację na rynku pracy – holenderskim i duńskim – przeprowadza wnikliwą analizę danych statystycznych i wskaźników gospodarczych. Rezultatem wielowymiarowego porównania jest wykazanie istotnych różnic między tymi najbardziej znanymi koncepcjami i sposobami wdrażania. Ostatnia część podrozdziału została poświęcona koncepcji flexicurity w Polsce: funkcjonowaniu w dyskursie publicznym oraz implementacji. Szczególnie cenne jest tu uwydatnienie specyfiki sytuacji, w tym: braku wypracowania sposobów rozumienia koncepcji i jej obecności głównie w dyskursie naukowym, relatywnie niskiej wiedzy pracodawców i pracobiorców na temat strategii, preferowania tradycyjnego modelu zatrudnienia, uwarunkowań polityki rynku pracy. Następnie wykonano analizę stanu prawnego i dokumentów, w tym: Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego

2020 i Krajowego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia; rozwiązań, narzędzi i działań w zakresie wdrażania modelu flexicurity, z uwzględnieniem prawodawstwa. Efektem jest sformułowanie wniosków dotyczących wdrażania modelu w Polsce. Rozdział zamykają: podsumowanie i rekomendacje. Autor zwraca uwagę m.in. na czynniki implementacji modelu flexicurity w różnych krajach, które powinny wybierać optymalne rozwiązania ze względu na warunki: „historyczne, polityczne, gospodarcze, finansowe, społeczne, demograficzne, instytucjonalne, organizacyjne czy kulturowe” (s. 191).

Rozdział ten jest znaczącą częścią rozprawy, a w moim przekonaniu również jedną z bardziej interesujących. Decyduje o tym warstwa merytoryczna, w tym położenie akcentu na praktyczne implikacje przedmiotowego modelu i jego rolę w formowaniu równowagi na współczesnym rynku pracy. Istotne znaczenie ma także sposób prezentowania treści: Autor dokonuje tego z wyraźną swobodą, wykazując bardzo dobrą znajomość tematu, literatury i dokumentów źródłowych. Pojawia się też więcej, porównując na przykład do pierwszego rozdziału, krytycznej refleksji i komentarzy. Widoczna jest dbałość o szczegóły merytoryczne, wieloaspektowość ujmowania problemów, uwydatnianie kwestii wymagających dalszych badań.

W trzecim rozdziale rozprawy (95 stron) – „Flexicurity wobec problemów współczesnego rynku pracy” – omówiono przedmiotowy model w kontekście problemów rynku pracy: na poziomie światowym, europejskim i polskim. Trzy podrozdziały są podzielone na mniejsze części. Pierwszy z nich poświęcono zagadnieniom światowego rynku pracy. Zostały tu przedstawione wybrane aspekty, w tym: zasoby siły roboczej, stopa bezrobocia, wielkość PKB *per capita*. Na tym tle dokonano szczegółowej charakterystyki sytuacji na rynkach pracy w trzech krajach: Stanach Zjednoczonych, Japonii i Chinach. W analizie zastosowano kilka przekrojów, uwzględniając czynniki historyczne, polityczne, ekonomiczne, kulturowe i demograficzne oraz prawodawstwo. Wykorzystano zestawienia danych statystycznych: opis ma charakter sprawozdawczy i porównawczy z elementami ewaluacji.

Drugi podrozdział zawiera wielowymiarowy opis europejskiego rynku pracy. Autor postawił sobie za cel określenie wpływu koncepcji flexicurity na rynek pracy w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem UE. Omawia założenia teoretyczne Europejskiej Strategii Zatrudnienia (1997), a zwłaszcza wymiary związane z modelem flexicurity. Przedstawia jej rolę w kształtowaniu polityk dotyczących rynku pracy, etapy działań skierowanych na modernizację europejskiego rynku pracy i zwiększania konkurencyjności gospodarki UE, podejmowane reformy, cele Strategii Europa 2020. Kolejny punkt obejmuje analizę porównawczą sytuacji na rynkach pracy w (28) krajach europejskich. Ma ona dwa kluczowe wymiary. Jeden to ujęcie modelowe,

ze wskazaniem na typologię europejskich rynków pracy i główne aspekty: elastyczność i bezpieczeństwo zatrudnienia. Drugi to charakterystyka oparta na wnikliwej analizie danych statystycznych, z wykorzystaniem wskaźników gospodarczych i odwzorowujących sytuację na tych rynkach. Prezentacja danych ilościowych konsekwentnie odwołuje się do wymiarów: elastyczności i bezpieczeństwa zatrudnienia. Warto podkreślić wielość zastosowanych kryteriów porównawczych: sytuacja demograficzna, wielkość zasobów siły roboczej, wskaźniki zatrudnienia, stopa bezrobocia, charakterystyka kategorii NEET, formy zatrudnienia i czas pracy, okres aktywności zawodowej. Opisano również zmiany wskaźników na przestrzeni dekady.

Przedmiotem rozważań w trzecim podrozdziale jest polski rynek pracy i wpływ koncepcji flexicurity. Analiza obejmuje okres ostatnich dwudziestu lat. Schemat postępowania badawczego opiera się na analogicznych zasadach, jakie zastosowano w przypadku innych krajów UE. Uwaga została skoncentrowana na kwestiach, typu: polityka rynku pracy, instytucje odpowiedzialne za jej realizację oraz instrumenty polityki rynku pracy. Uwzględniono zmiany prawodawstwa, w tym wynikające z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (2004), proces przechodzenia od pasywnej do aktywnej polityki rynku pracy. Następnie Autor analizuje sytuację na rynku pracy, w tym strukturę i dynamikę zatrudnienia, uwzględniając czynniki społeczno-demograficzne. Podstawą są dane statystyczne (głównie GUS) i wskaźniki monitorowania sytuacji na tym rynku. Uwydatniono też zmiany po wstąpieniu Polski do UE.

Rozdział trzeci rozprawy ma inny charakter niż poprzednie. Dotyczy to strony merytorycznej oraz rodzaju wykorzystanych źródeł i danych (zróżnicowanie), a zwłaszcza strony formalnej: zasad analizy i prezentowania treści. Znajduje się tu 50 tabel, 3 rysunki i 2 wykresy. Dominują zestawienia danych statystycznych oraz wskaźników ekonomicznych i społecznych (poza trzema wyjątkami – opracowania własne). Analizy są prowadzone skrupulatnie, a wyniki – poddawane wieloaspektowej i wnikliwej interpretacji z odwołaniem do wcześniej prezentowanych podstaw teoretycznych i założeń. Rozdział ponownie podsumowują konkluzje.

Czwarty rozdział rozprawy (110 stron), został zatytułowany: „Efekty wdrażania modelu flexicurity w państwach Unii Europejskiej”. Podzielono go na siedem podrozdziałów. Analiza obejmuje zasadniczo cztery obszary wdrażania koncepcji rynku pracy i zatrudnienia w poszczególnych krajach UE: elastyczne i przewidywalne warunki umów, kompleksowe strategie uczenia się przez całe życie, skuteczną aktywną politykę rynku pracy, nowoczesne systemy zabezpieczenia społecznego. Przyjęty zakres czasowy to dwie ostatnie dekady. Na początku Autor omawia system monitorowania stopnia wdrażania modelu flexicurity. Następnie charakteryzuje wskaźniki, w tym miary złożone, wykorzystywane w ocenie efektów realizacji polityk (tab. 60). Prezentuje szesnaście głównych wskaźników, zwracając uwagę na ich zróżnicowanie.

Do dalszej analizy i oceny efektów wybiera część wskaźników według kryterium powszechności ich stosowania w badaniach (s. 290). Kolejne podrozdziały (od drugiego do szóstego) zostały poświęcone opisowi i ocenie efektów wdrażania modelu w czterech wyżej wymienionych obszarach, jak również w zestawieniu z ogólnymi wskaźnikami rynku pracy. W ostatnim podrozdziale ukazano analizę i opis efektów wdrażania modelu flexicurity na europejskim rynku pracy oraz ranking państw. Podsumowanie zawiera syntezę wyników analiz oraz wnioski i rekomendacje, które dotyczą zasad formowania koncepcji flexicurity i jej przyszłego wdrażania przez państwa członkowskie UE.

Omawiany rozdział jest nie tylko najdłuższy, ale też najbardziej nasycony danymi o charakterze ilościowym. Wskazuje na to liczba różnego typu zestawień (59 tabel, 6 rysunków i 5 wykresów), rodzaj i zakres analizowanych danych oraz wielość zasad ich porządkowania. Jednocześnie jest to część rozprawy, którą cechuje najwyższy stopień trudności. Należy to rozumieć dwojako: po pierwsze – w znaczeniu samej lektury (kumulacja ogromnej wręcz liczby zróżnicowanych danych), a po drugie – podjętych przez Autora zadań badawczych, analitycznych, opisowych oraz interpretacyjnych. Wywiązuje się z tych zadań bardzo dobrze.

Zakończenie (20 stron) zawiera imponujące pod względem merytorycznym i aplikacyjnym omówienie całościowej koncepcji pracy: zamysłu i szeroko rozumianej realizacji. Autor rozprawy – w sposób syntetyczny i spójny – przedstawia kluczowe osiągnięcia teoretyczne, badawcze i analityczne. Kolejno ustosunkowuje się do sformułowanych na początku celów, problemów badawczych oraz też, opisując najważniejsze w każdym zakresie rezultaty. Podsumowując efekty wykonanej przez siebie pracy, stwierdza: „Dzięki przeprowadzonym badaniom udało się zrealizować wszystkie cele badawcze oraz odpowiedzieć na wszystkie postawione pytania badawcze” (s. 397). Po lekturze rozprawy nie ulega wątpliwości, że jej Autor ma całkowitą rację.

Ocena układu rozprawy i jej strony edytorskiej

Struktura opracowania w pełni odpowiada standardom i kryteriom przyjętym w odniesieniu do rozpraw doktorskich. Układ pracy jest logiczny, a przede wszystkim Autor konsekwentnie i z najwyższą skrupulatnością realizuje założenia oraz zadania, które przyjął w ramach sformułowanych celów i problematyki badawczej.

Rozprawa jest napisana poprawnym językiem naukowym, z wysoką dbałością o precyzję stosowanych pojęć i definicji. Mimo wysokiego stopnia trudności tekstu, przekaz jest ko-

munikatywny. Bardzo dobrym rozwiązaniem okazuje się też stosowanie w każdym z rozdziałów: wprowadzenia i podsumowania. Pełnią funkcję informacyjną i porządkującą, zaś wnioski zazwyczaj stanowią punkt wyjścia do kolejnych etapów analizy. Tok wywodu jest logiczny, podobnie jak zasady „przechodzenia” między tematami oraz punktowanie kluczowych kwestii oraz wniosków. Całość świadczy o rzetelności i wysokiej „dyscyplinie” intelektualnej w prezentowaniu rezultatów badań i samych treści.

Praca jest napisana poprawnie także pod względem stylistycznym czy gramatycznym. Pojawiają się tylko nieliczne błędy literowe czy interpunkcyjne (np. s.: 112, 118, 120, 142, 149, 160, 183, 190, 311, 397), zawłości stylistyczne (np. s.: 6, 11, 108, 151, 186, 262, 400) czy zbyt długie, rozbudowane zdania (np. s.: 6, 8, 397, 406). Zdarzają się też drobne niekonsekwencje w przypisach (np.: 317 i 318, 321 i 322, 467). Uwzględniając obszerność pracy wymienione kwestie można jednak uznać za nieistotne dla bardzo wysokiej oceny staranności opracowania.

Dysertacja zawiera 140 różnych form graficznych: 119 tabel, 14 rysunków (w tym schematów, map) i 7 wykresów. Pełnią one bardzo ważną rolę w prezentacji wyników badań i analiz, dokumentowaniu i porządkowaniu zbiorów danych, ale też w wyjaśnianiu czy obrazowaniu opisywanych zagadnień. Autor przygotował te zestawienia skrupulatnie i przejrzysto.

Ocena doboru literatury, wykorzystania materiałów źródłowych i dokumentowania

Bibliografia została przedstawiona z zachowaniem podziału na następujące części: literatura (350 pozycji), akty prawne i inne dokumenty (44), źródła statystyczne (12), źródła internetowe (20 pozycji). Zakres przywołanej i cytowanej literatury jest niezwykle obszerny. Zbiór ten posiada charakter interdyscyplinarny, a mimo zróżnicowania w pełni odpowiada podjętej tematyce i celom badawczym. Zostały w nim zawarte głównie aktualne publikacje (ponad 75 proc. wydano po 2000 roku). Wysoki jest też udział (ponad 30 proc.) pozycji obcojęzycznych (ponad 110 w języku angielskim). Łącznie świadczy to o bardzo dobrej znajomości literatury krajowej i zagranicznej. Tym bardziej, że Autor korzystając z oryginalnych pozycji literaturowych i dokumentów, każdorazowo dokonywał – jak podaje – samodzielnego tłumaczenia (s. 11). Omawiany wykaz przygotowano z najwyższą starannością, co dotyczy również wskazywania dostępu do źródeł internetowych (wraz z datami). Dobór i wykorzystanie źródeł są jak najbardziej prawidłowe. Podobne uwagi dotyczą przypisów i dokumentowania źródeł w tekście rozprawy. Dysertacja zawiera aż 685 przypisów, a sposób ich sporządzenia cechuje skrupulatność. Pod wszystkimi tabelami, rysunkami i wykresami podano informacje na temat źródeł,

a w wypadku źródeł internetowych także adresy stron i daty dostępu. Autor rozprawy precyzyjnie wskazuje również: opracowania własne (udział ponad 75 proc.).

Ocena końcowa rozprawy i wnioski

Rozprawa doktorska: „Teoretyczne podstawy i strategie realizacji flexicurity jako modelu rozwiązywania problemów rynku pracy”, której Autorem jest Pan mgr Dominik Kubas, posiada wysoką wartość naukowo-badawczą i aplikacyjną. Dysertacja ma charakter interdyscyplinarny: obejmuje zagadnienia m.in. z dziedziny socjologii, ekonomii, prawa i filozofii. Cechuje ją wysoki poziom merytoryczny i formalny. Przyjęta perspektywa teoretyczna i podejście badawcze, jak również sformułowane cele i problematyka wskazują ponadto na oryginalne ujęcie rozwiązywanych problemów. Autor rozprawy dokonał nie tylko uporządkowania i prezentacji stanu wiedzy w przedmiotowym zakresie, ale też opracował i zrealizował koncepcję badań, których rezultaty poszerzają dotychczasową wiedzę. Przyczyniają się one także do wzbogacenia dorobku w dziedzinie socjologii. Za niekwestionowaną wartość rozprawy uważam wymiar naukowy podjętych problemów, ich aktualność i znaczenie społeczne. Przeprowadzone w tych celach badania obejmują niezwykle obszerne i zróżnicowane materiały źródłowe. Badania te zostały zrealizowane w sposób systematyczny i rzetelny. Autor korzysta z kilku metod i technik analizy danych, wykazując przy tym imponujące umiejętności pozyskiwania, doboru i dokumentowania źródeł, analizy oraz interpretacji danych, prawidłowego wyciągania wniosków, stosowania podejścia krytycznego i dokonywania syntezy.

Zasady analizy literatury i wykonania badań, podobnie jak sposoby prowadzenia i porządkowania toku wywodu, dowodzą posiadania przez Pana mgr. Dominika Kubasa gruntownej wiedzy w zakresie omawianych zagadnień i umiejętności jej wykorzystania, a ogólnie wskazują na wysokie kompetencje naukowo-badawcze i dbałość o standardy pracy naukowej.

Uwzględniając powyższe argumenty, których egzemplifikacji dostarcza omówienie zawartości przedłożonej do recenzji rozprawy, stwierdzam że: **przedmiotowa rozprawa doktorska w pełni odpowiada ustawowo określonym wymogom** oraz spełnia kryteria zwyczajowo stosowane wobec tego rodzaju dysertacji.

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgr. Dominika Kubasa do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Wnioskuje ponadto o wyróżnienie rozprawy.

